

MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİLERİNİN BİREYSEL DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Ceyhun ERSAN

Öğr. Gör., Emet MYO, ceyhunersan@yahoo.com

Taner GÜNEY

Öğr. Gör., Emet MYO, tanerguney@gmail.com

ÖZET: Bu çalışmada meslek yüksekokulunda öğrenim gören önlisans öğrencilerinin eleştirel düşünme beceri düzeylerinin bireysel değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Çalışmanın evrenini 2011-2012 akademik yılı güz döneminde Dumlupınar Üniversitesi Emet Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Bu evrenden tabakalı örneklem yoluyla tesadüfen seçilen 183 öğrenci üzerinde araştırma tamamlanmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak Özdemir (2005) tarafından geliştirilen “Eleştirel Düşünme Tutum Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Verilerin toplanmasından sonra yapılan t testi ve tek yönlü varyans (ANOVA) analizlerine göre; önlisans öğrencilerinin eleştirel düşünme becerileri ile yaş, cinsiyet, mezun olunan lise türü, aile gelir düzeyi, yaşamın çoğunluğunun geçtiği yer, anne ve baba eğitim düzeyi, sınıf seviyesi ve öğretim şekilleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamazken, önlisans öğrencilerinin kişisel gelişime olan ilgileri ve okumakta oldukları program türü arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Sonuçlar literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eleştirel düşünce, eleştirel düşünme becerisi, önlisans öğrencileri

THE ANALYSIS OF CRITICAL THINKING SKILLS LEVELS OF VOCATIONAL SCHOOL STUDENTS FROM THE POINT OF INDIVIDUAL VARIABLES

ABSTRACT: In this study, whether levels of critical thinking skills of associate-degree students who are studying at Vocational School vary according to individual differences is studied. The population of the study includes the students who study in Emet Vocational School in Dumlupınar University during the fall term of the academic year 2011-2012. Over 183 students who were selected randomly through stratified sampling from this population, the study has been accomplished. “Critical Thinking Attitude Scale” which is developed by Özdemir (2005) and “Personal Information Form” are used as a means of data collection in the study. According to the analysis of results of “t-test” and “one-way ANOVA”, while no significant difference between critical thinking skills of associate-degree students and age, gender, kind of high school which students graduated, families’ level of income, the place where they lived most, the parents’ education level, grade level and teaching styles was detected, a significant difference was detected between interests of associate students for personal development and the kind of department that they are studying at. The results are discussed in light of the literature.

Key Words: Critical thinking, critical thinking skills, associate-degree students

Giriş

Günümüzde bireylerden, bilgi tüketmekten çok bilgi üretmeleri beklenmektedir. Çağdaş dünyanın kabul ettiği birey, kendisine aktarılan bilgileri aynen kabul eden, yönlendirilmeyi ve biçimlendirilmeyi bekleyen değil, bilgiyi yorumlayarak anlamın yaratılması sürecine etkin olarak katılanlardır (Yıldırım ve Şimşek, 1999: 9). Descartes’in “Düşünüyorum, öyleyse varım” ifadesinden hareketle var olmanın ve hatta varlığından haberdar olmanın en temel koşullarından biri olarak kabul edebileceğimiz “düşünme” eyleminin, kapsam ve içerik olarak çeşitlendirilmesi çağdaş dünyada ihtiyaç duyulan insanın kabul edilebilirliğini artırıcı bir etken olarak karşımıza çıkabilir. Presseisen (1985)’e göre düşünme becerileri temel işlemler, problem çözme, karar verme, eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme şeklinde aşamalı bir seyir izler.

Akça ve Taşçı (2009)'ya göre düşünme becerilerinin öğretilmesi, bilginin eleştirel düşünme yoluyla da bireylere aktarılabilceği gerçeğinden hareketle, direkt bilginin kazandırılması ölçüsünde değer taşımaktadır. Bu doğrultuda Kepenekçi (2000), 21. yüzyılı, esnek, kendi kendine öğrenen, olaylara daha geniş açılardan bakabilen, eleştirel düşünebilen, yaratıcı biçimde problem çözebilen ve karşılaştığı problemleri alt edebilen vatandaşlara ihtiyaç duyulan bir dönem olarak tanımlamaktadır.

Çağımızın internet mucizesiyle tanışması bilgiye kolay ulaşmayı sağlamanın yanı sıra bireyleri nitelikli ve bilimsel temeli olmayan enförmasyona da maruz bırakabilmektedir. Bu durum 21. yüzyıl insanını bilgi çağında spekülasyonlarla hareket eden yığınlar haline dönüştürebilir. Bu yönde oluşacak bir dezenformasyonu engellemenin etkin bir yöntemi eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesi ile sağlanabilir. Cüceloğlu (2009)'na göre eleştirel düşünme; kendimize ait düşünce sürecinin bilincinde olarak başka bireylerin düşünce süreçlerini de dikkate almayı, öğrendiklerimizi yaşantımıza aktarmayı, kendimizi ve çevremizde vuku bulan olayları anlamlandırabilmeyi ilke edinen etkin, organize ve bilişsel bir süreci tanımlar. Başka bir tanımla eleştirel düşünme; bireyin herhangi bir nesne durum ya da olaya karşı alışılmışın dışında olumlu ve olumsuz tarafları göz önüne alarak, çok yönlü biçimde zihinsel süreçlerini işletmesi durumu olarak da ifade edilebilir.

Eleştirel düşünmeyi olabildiğince geniş bir düzlemde tanımlamaya çalışan Özdemir (2005)'e göre, eleştirel düşünme; bireyin karşılaştığı bir bilgi ya da iddianın doğruluğunu, gerçekliğini ve güvenilirliğini ispatlama, bir konuya ilişkin karar almada farklı ölçütlerden yararlanma, okuduğu, izlediği ya da duyduğu bir şeye ilişkin kanıt elde etmeye çalışma, diğerlerinin iddia ve düşüncelerini kabul etmeden önce, onlardan bu savlarını çeşitli dayanaklara göre ispatlamalarını isteme, açıklık, dürüstlük, tutarlılık, doğruluk gibi bilişsel ya da entelektüel becerilerdir.

Ennis (1996)'e göre eleştirel düşünme öncelikle ve özellikle becerilere dayalı bir kavram olarak karşımıza çıkar. Bu beceriler gözlem yapma, çıkarım yapma, genelleme, akıl yürütme ve muhakeme değerlendirilmesi olarak sıralanabilir. Literatür dikkate alındığında eleştirel düşünme becerileri ile ilgili değişik saptamalar yapıldığı görülmektedir. Örneğin Kökdemir (2003)'e göre eleştirel düşünme süreci aşağıdaki becerileri içermektedir ve bu beceriler, eleştirel düşünme eğitiminin de temellerini oluşturmada önemli bir paya sahiptir. Bu beceriler:

- Kanıtlanmış gerçekler ve öne sürülen iddialar arasındaki farklılığı yakalayabilme,
- Elde edilen bilgilere ait kaynakların güvenilirliklerini test edebilme,
- İlişkisiz bilgileri kanıtlardan ayıklayabilme,
- Önyargı ve bilişsel hataların farkında olabilme,
- Tutarsız yargıların farkına varabilme,
- Etkili soru sorabilme,
- Sözlü ve yazılı dili etkili kullanabilme,
- Bireyin kendi düşüncelerinin farkına vardığı üst biliş (metacognition) ve benzerleridir.

Eleştirel düşünme becerisi, bireyin bilgiyi sorgulayarak kabul etmesini, alternatif bakış açıları geliştirerek etkili kararlar almasını sağlamaktadır. Bu bakımdan okul öncesi eğitimden, yüksek öğretime kadar eğitimin her aşamasında bireylerin bilgiye eleştirel yaklaşabilmesi için eleştirel düşünme becerisini kazanmış olmaları gerekmektedir (Akça ve Taşçı, 2009). Ferret (1997 ; akt. Aybek, 2006)'e göre eleştirel düşünen bir öğrenci aşağıdaki özelliklere sahiptir:

- Sürekli sorular sorar,
- İfadeleri sürekli değerlendirir,

- Meraklıdır,
- Sorunlara yönelik yeni çözümler bulmaya çalışır,
- Düşünceleri analiz ederken çeşitli ölçütler kullanır,
- Çeşitli görüş ve sayıtları inceler ve onları olgularla karşılaştırır,
- Başkalarını dikkatlice dinler ve geribildirim verir,
- Eleştirel düşünmenin yaşam boyu süren bir süreç olduğunu bilir,
- Tüm verileri toplayıp inceledikten sonra yargılara ulaşır,
- Görüşlerini desteklemek için sürekli kanıt arar,
- İlgisiz ve doğru olmayan bilgileri kabul etmez.

Akbıyık (2002)'a göre, çağdaş eğitim anlayışında, kendisine sunulan hazır bilgileri sorgulamadan kabullenen bireyler yetiştirmek yerine, neyi, niçin ve nasıl öğrenmesi gerektiğini bilen, öğrendiği bilgileri amacına uygun şekilde kullanan, bilgileri istedik yönde geliştiren ve yeni bilgi üretme yeterliliğine sahip bireylerin yetiştirilmesi amaçlanır. Buradan çıkarılabilecek sonuç, günümüz eğitim sisteminin en önemli rollerinden birinin topluma eleştirel düşünme becerisine sahip bireyler kazandırmak olduğudur.

Bilgi çağının bir gereği olarak eleştirel düşünme becerisiyle donanmış bireyler ülkenin, bilimsel bilgi ve teknolojiyi kullanarak kalkınmasında söz sahibi olabilirler. Modern dünyanın hızıyla yarışabilecek nitelikli iş gücüne sahip bireyler mesleki ve teknik eğitim yoluyla yetiştirilebilir.

Teknoloji ve bilimin hızla geliştiği ve bilgi patlamasının yaşandığı günümüzde gerek kalkınmayı sağlamak, gerekse Avrupa Birliğine uyum sağlamak, nitelikli insan gücü ile diğer üretim kaynaklarının yerinde ve zamanında kullanılmasında mümkündür. Kalkınma ile eğitim arasında yakın bir ilişki vardır. Ulusal kalkınmanın en büyük hedeflerinden biri gelişmiş ülkelerdeki mesleki ve teknik eğitim oranını yakalamaktır (Kemahloğlu ve Öz, 2003).

Mesleki ve teknik eğitime temel oluşturabilecek kurumlardan birisi olan meslek yüksekokulları ve bu okullarda verilen eğitim, ülkemiz sanayi ve ekonomisinde dikkate değer bir noktada bulunmaktadır. Nüfusunun büyük çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu ülkemizin, bilimsel temelli ve nitelikli olmak şartıyla, mesleki ve teknik eğitim yoluyla rekabet gücünü artırması ve bu süreçte başarılı olarak dünyanın gelişmiş ülkeleri arasında yer alması beklenmektedir. Bu bağlamda bilgi ve teknolojiyi anlayan, açıklayan, kontrol eden, yorumlayan, uygulayabilen, yüksek nitelikli iş gücüne ve bu yeterliliklere ulaşmadaki önkoşullardan birisi sayılabilecek eleştirel düşünme becerisine sahip bireylere ihtiyaç vardır. Bu düşünceden hareketle bu çalışmada meslek yüksekokulunda çeşitli programlara devam eden öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri ile yaş, cinsiyet, mezun olunan lise türü, aile gelir düzeyleri, yaşamlarının büyük çoğunluğunun geçtiği yerleşim türü, kişisel gelişim alanına yönelik ilgileri, anne baba eğitim düzeyleri, eğitim aldıkları program türü, sınıf seviyeleri ve öğretim şekilleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amaçlanmaktadır.

Yöntem

Bu çalışma, tarama (survey) modelinde yapılmıştır. Kaptan (1995), tarama modelini; olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışan bir model olarak tanımlamaktadır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni 2011 – 2012 akademik yılında Dumlupınar Üniversitesi Emet Meslek Yüksekokulu bünyesindeki çocuk gelişimi, dış ticaret, işletme yönetimi, kimya teknolojileri, muhasebe ve vergi uygulamaları ve

turizm otel işletmeciliği programlarında öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Bu programlardan çocuk gelişimi ve dış ticaret programlarının ikinci öğretimi mevcuttur. Araştırmanın örneklemini bu öğrencilerden tabakalı örnekleme yoluyla tesadüfi olarak seçilen 183 öğrenci olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Aracı ve Uygulanması

Çalışmada verileri toplamak amacıyla Özdemir (2005) tarafından geliştirilen 30 maddelik “Eleştirel Düşünme Tutum Ölçeği”, araştırmacının kendisinden izin alınarak kullanılmıştır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 30, en yüksek alınabilecek puan 90’dır. Verilerin toplanmasında yararlanılan ölçekte aralıklar, ölçeği hazırlayan tarafından 1.00-1.49 “tam katılıyorum” 1.50-2.49 “orta düzeyde katılıyorum” ve 2.50-3.00 “hiç katılmıyorum” şeklinde tespit edilmiştir. Buradan hareketle bireyin aldığı puan ortalaması 1’e yaklaştıkça eleştirel düşünme becerisi düşmekte, 3’e yaklaştıkça eleştirel düşünme becerisi yükselmektedir. Öğrencilere 30 maddelik “Eleştirel Düşünme Tutum Ölçeği” ile birlikte Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Uygulama 2011-2012 eğitim öğretim yılı güz döneminde ve tek oturumda yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin istatistiksel analizi bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişken üzerindeki etkilerini ortaya koyacak bir biçimde ele alınmıştır. Eleştirel düşünme Tutum Ölçeği’nden elde edilen verilerin puanlanması, ölçeğin kendi puan cetveli ile araştırmacı tarafından elle yapılmıştır. Bu sonuçlar ve Kişisel Bilgi Formu’na yazılan bilgiler önce istatistiksel analizlere olanak sağlayacak şekilde kodlanmış, sonra SPSS (Statistical Package For Social Science) 16.0 paket programı kullanılarak bilgisayarda değerlendirilmiştir. Veriler bağımsız gruplar için kullanılan t (Independent Samples t Test) testi ve tek yönlü varyans (One-Way ANOVA) analizi ile değerlendirilmiştir. Tüm istatistiksel analizler için anlamlılık düzeyi 0,05 olarak alınmıştır.

Bulgular

Bu bölümde öğrencilerin yaş, cinsiyet, mezun olunan lise türü, aile gelir düzeyleri, yaşamlarının büyük çoğunluğunun geçtiği yerleşim türü, kişisel gelişim alanına yönelik ilgileri, anne baba eğitim düzeyleri, eğitim aldıkları program türü, sınıf seviyeleri ve öğretim şekillerine ilişkin bilgiler ve eleştirel düşünme düzeylerinin bu değişkenlere göre farklılaşma- farklılaşma- dığına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

1. Kişisel Değişkenlere İlişkin Bulgular

Tablo 1’de görüldüğü gibi öğrencilerin % 42,1’i 17-19 yaş, %46,4’ü 20-22 yaş, %7,1’i 23-25 yaş ve %4,4’ü 26 yaş ve üzeridir. Öğrencilerin %67,2’si kız, % 32,8’i erkektir. Öğrencilerin %42,1’i genel, %50,3’ü meslek, %6,6’sı Anadolu, %0,5’i süper ve %0,5’i diğer lise mezunudur. Öğrencilerin ailelerinin %26,2’si 0-750, %49,7’si 751-1500, %17,5’i 1501-2250, %3,8’i 2251-3000 ve %2,7’si 3000 ve üzeri gelire sahiptir.

MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİLERİNİN BİREYSEL DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Ceyhan ERSAN, Taner GÜNEY

Tablo 1. Kişisel Değişkenlere İlişkin Bulgular

Değişkenler		Fr.	%	Değişkenler		Fr.	%
Cinsiyet	Kadın	123	67,2	Yaş	17-19 Arası	77	42,1
	Erkek	60	32,8		20-22 Arası	85	46,4
Lise Türü	Genel Lise	77	42,1		23-25 Arası	13	7,1
	Meslek Lisesi	92	50,3		26+	8	4,4
	Anadolu Lisesi	12	6,6	Aile Gelir Düzeyi	0-750 TL	48	26,2
	Süper Lise	1	0,5		751-1500 TL	91	49,7
	Diğer	1	0,5		1501-2250 TL	32	17,5
Yaşamın Geçtiği Yer	Köy	20	10,9		2251-3000 TL	7	3,8
	Kasaba	10	5,5	3000+	5	2,7	
	İlçe Merkezi	90	49,2	Kişisel Gelişime Olan İlgi	İlgisiz	2	1,1
	İl Merkezi	31	16,9		Orta Düzeyde	86	47
Büyükşehir	32	17,5	Çok İlgili		95	51,9	
Anne Eğitim Düzeyi	Okuma-Yazma Yok	15	8,2	Baba Eğitim Düzeyi	Okuma-Yazma Yok	4	2,2
	İlkokul	113	61,7		İlkokul	85	46,4
	Ortaokul	32	17,5		Ortaokul	46	25,1
	Lise	21	11,5		Lise	34	18,6
	Önlisans	1	0,5		Önlisans	9	4,9
	Lisans	1	0,5		Lisans	4	2,2
	Lisansüstü	0	0,0		Lisansüstü	1	0,5
Öğrenim Görülen Program	Çocuk Gelişimi	55	30,1	Sınıf Seviyesi	Birinci Sınıf	90	49,2
	Dış Ticaret	65	33,3		İkinci Sınıf	93	50,8
	İşletme	21	11,5	Öğretim Şekli	Normal Öğretim	122	67,7
	Kimya	13	7,1		İkinci Öğretim	61	33,3
	Muhasebe	13	7,1	Toplam		183	100
	Turizm	20	10,9				
Toplam		183	100				

Tablo 1’de görüldüğü gibi öğrencilerin %10,9’u köyde, %5,5’i kasabada, % 49,2’si ilçe merkezinde % 16,9’u il merkezinde ve %17,5’i büyükşehir merkezinde yaşamlarının çoğunu geçirdiklerini belirtmiştir. Öğrencilerin %1,1’i kişisel gelişim alanına ilgi duymamakta, %47’si orta düzeyde ilgi duymakta ve % 51,9’u oldukça ilgi duymaktadır. Tablo 1’de görüldüğü gibi öğrenci annelerinin %8,2’si okuma yazma bilmemekte, %61,7’si ilkököl, % 17,5’i ortaokul, % 11,5’i lise, % 0,5’i önlisans, % 0,5’i lisans mezunudur. Annelerden lisansüstü seviyede eğitim almış birey yoktur. Öğrenci babalarının %2,2’si okuma yazma bilmemekte, %46,4’ü ilkököl, % 25,1’i ortaokul, % 18,6’si lise, % 4,9’u önlisans, % 2,2’si lisans ve % 0,5’i lisansüstü seviyede eğitim almıştır. Tablo 1’de görüldüğü gibi öğrencilerin % 30,1’i çocuk gelişimi, %33,3’ü dış ticaret, % 11,5’i işletme % 7,1’i kimya, % 7,1’i muhasebe ve % 10,9’u turizm programında eğitim almaktadır. Öğrencilerin % 49,2’si birinci sınıf % 50,8’i ikinci sınıfta öğrenim görmektedir. Tablo 1’de görüldüğü gibi öğrencilerin % 67,7’si normal öğretim, % 33,3’ü ikinci öğretim olarak öğrenim görmektedir.

2. Eleştirel düşünme Düzeyinin değişkenler üzerine etkisine yönelik bulgular

Tablo 2 incelendiğinde madde 20 “Birisini dinlerken genelde, onun ne demek istediğini anlamak istemem.”, madde 17 “Bir problemi çözme sürecinde, engelle karşılaştığımda genelde hemen vazgeçerim” ve madde 29 “Bir konu hakkında çözüm üretmek benim işim değildir” en yüksek ortalamalara sahip maddelerdir. Buradan hareketle öğrencilerin, birisini dinlerken onun demek istediklerini anlamaya çalıştığı, bir sorunu çözme sırasında engelle karşılaştıklarında vazgeçmediği ve bir konu hakkında çözüm üretmek için uğraş verdiği yönünde anlam çıkarılabilir.

Yine tablo 2 incelendiğinde madde 3 “Anne-babamın söylediği şeylere şüphe duymadan inanırım”, madde 25 “Her zaman, benim için faydalı olan şey ön plândadır” ve madde 2 “Öğretim elemanının söylediklerine, anlattıklarına şüphe duymadan inanırım” maddeleri en düşük ortalamalara sahip maddelerdir. Bu verilerden öğrencilerin anne baba ve öğretim elemanlarının söylediği şeyleri eleştirmeye gerek duymadan kabul ettikleri anlaşılabilir. Ayrıca öğrencilerin kendileri için faydalı olduğuna inandıkları şeyleri eleştiriye tabi tutmaksızın kabul ettikleri anlaşılabilir.

Tablo 2. Öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine ilişkin bulgular

Madde	Ölçek Maddeleri	N	\bar{X}	ss
1	Bir arkadaşımın bana söylediği bir şeye şüphe duymadan inanırım.	183	2,19	0,53
2	Öğretim elemanının söylediklerine, anlattıklarına şüphe duymadan inanırım.	183	1,52	0,55
3	Anne-babamın söylediği şeylere şüphe duymadan inanırım.	183	1,34	0,54
4	Bir şeyi doğru kabul etmem için ona kalben inanmam yeterlidir.	183	1,58	0,71
5	Doğru kabul ettiğim bir şeyi herkese benimsetmeye çalışırım.	183	1,98	0,75
6	Kabul ettiğim bir şeyi ispatlamak zorunda değilimdir.	183	1,67	0,67
7	Soru sorulduğunda, hiç düşünmeden hemen yanıt veririm.	183	2,19	0,61
8	Bir şey hakkında seçim yaparken ve karar verirken, aklıma ilk geleni yaparım.	183	2,05	0,73
9	Bir problemle karşılaştığımda genelde ondan uzak durur veya onu görmezden gelirim.	183	2,45	0,64
10	Bir problemle karşılaştığımda genelde panikler ve bilinçsizce davranırım.	183	2,51	0,63
11	Okuduğum bir şey benim için doğrudur.	183	2,19	0,64
12	Bir problemi çözmek için tek bir yoldan hareket ederim.	183	2,61	0,61
13	Öğretmenime veya anne-babama fazla soru sormamayı tercih ederim.	183	2,28	0,66
14	Aklıma takılan konular için kendime fazla soru sormam.	183	2,50	0,65
15	Başkalarının ne düşündükleri benim için çok önemli değildir.	183	2,05	0,70
16	Bir şey hakkında kimseye danışmadan, sadece kendim karar veririm.	183	2,42	0,64
17	Bir problemi çözme sürecinde, engelle karşılaştığımda genelde hemen vazgeçerim.	183	2,68	0,53
18	Benim için sadece bir tek doğru ve yanlış vardır.	183	2,25	0,79
19	Televizyonda gördüklerim ya da duyduklarım benim için doğrudur.	183	2,64	0,51

MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİLERİNİN BİREYSEL DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Ceyhun ERSAN, Taner GÜNEY

20	Birisini dinlerken genelde, onun ne demek istediğini anlamak istemem.	183	2,83	0,48
21	Bir konu hakkında birileriyle tartışmaktan genelde kaçınıyorum.	183	2,36	0,87
22	Arkadaşlarımın, öğretmenimin ve ailemin beni eleştirmesine tahammül edemem.	183	2,28	0,69
23	Bir şeye karar verirken mutlaka birilerinin yardımına ihtiyaç duyarım.	183	1,94	0,67
24	Bir şeye karar verirken duygularıyla hareket ederim.	183	2,08	0,62
25	Her zaman, benim için faydalı olan şey ön plândadır.	183	1,42	0,58

Tablo 2'in Devamı

Madde	Ölçek Maddeleri	N	\bar{X}	ss
26	Yaptığım hatalar üzerine genellikle kafa yormam.	183	2,61	0,61
27	Sevdiğim birinin ısrarı üzerine kendi fikirlerimden vazgeçebilirim.	183	2,27	0,66
28	Tartıştığım birisine karşı düşüncelerimi açıkça ifade edemem.	183	2,43	0,63
29	Bir konu hakkında çözüm üretmek benim işim değildir.	183	2,66	0,54
30	Kitap okumaktan hiç hoşlanmam ve kitabı hemen bırakırım.	183	2,47	0,69
Toplam		183	2,21	0,63

3. Eleştirel Düşünme Becerilerinin Cinsiyet, Sınıf ve Öğretim Şekillerine Göre Farklılığına İlişkin Bulgular

Tablo 3. Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Becerilerinin Cinsiyet, Sınıf ve Öğretim Şekillerine Göre Farklılığına İlişkin Bulgular

Değişkenler		N	\bar{X}	ss	t	p
Cinsiyet	Kadın	123	2,22	0,62	0,56	0,45
	Erkek	60	2,18	0,63		
Sınıf	Birinci Sınıf	90	2,19	0,64	0,16	0,68
	İkinci Sınıf	93	2,23	0,62		
Öğretim Şekli	Normal Öğretim	122	2,21	0,66	0,81	0,36
	İkinci Öğretim	61	2,20	0,58		

Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin cinsiyetlerine göre eleştirel düşünme düzey ortalamalarının, %5 anlamlılık düzeyinde, istatistiksel olarak farklılaşmadığı anlaşılmaktadır. Buna göre öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyi cinsiyetlerine göre değişmemektedir. Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf seviyesine göre eleştirel düşünme düzey ortalamalarının, %5 anlamlılık düzeyinde, istatistiksel olarak farklılaşmadığı görülmektedir. Buna göre öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyi öğrenim görülen sınıfa göre değişmemektedir. Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin öğretim şekillerine göre eleştirel düşünme düzey ortalamalarının, %5 anlamlılık düzeyinde, istatistiksel olarak farklılaşmadığı görülmektedir. Buna göre öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyi öğretim şekline göre değişmemektedir.

MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİLERİNİN BİREYSEL DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Ceyhan ERSAN, Taner GÜNEY

4. Eleştirel Düşünme Becerilerinin Yaş, Lise Türü, Aile Gelir Düzeyi, Anne Baba Eğitim Seviyesi, Kişisel Gelişim Alanına Olan İlgi Ve Öğrenim Görülen Program Değişkenlerine Göre Farklılığına İlişkin Bulgular

Tablo 4. Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Becerilerinin Yaş, Lise Türü, Aile Gelir Düzeyi, Anne Baba Eğitim Seviyesi, Kişisel Gelişim Alanına Olan İlgi Ve Öğrenim Görülen Program Değişkenlerine Göre Farklılığına İlişkin Bulgular

Değişkenler		N	\bar{X}	ss	F	p
Yaş	17-19 Arası	77	2,21	0,64	0,78	0,50
	20-22 Arası	85	2,20	0,65		
	23-25 Arası	13	2,25	0,43		
	26+	8	2,30	0,56		
	Toplam	183	2,21	0,63		
Lise Türü	Genel Lise	77	2,21	0,64	0,15	0,96
	Meslek Lisesi	92	2,20	0,61		
	Anadolu Lisesi	12	2,24	0,77		
	Süper Lise	1	2,16	0,0		
	Diğer	1	2,10	0,0		
Toplam	183	2,21	0,63			
Aile Gelir Düzeyi	0-750 TL	48	2,22	0,67	0,47	0,75
	751-1500 TL	91	2,19	0,57		
	1501-2250 TL	32	2,22	0,73		
	2251-3000 TL	7	2,30	0,49		
	3000+	5	2,20	0,73		
Toplam	183	2,21	0,63			
Yaşamın Geçtiği Yer	Köy	20	2,20	0,61	0,09	0,98
	Kasaba	10	2,20	0,46		
	İlçe Merkezi	90	2,22	0,64		
	İl Merkezi	31	2,19	0,68		
	Büyükşehir	32	2,21	0,63		
Toplam	183	2,21	0,63			
Kişisel Gelişime Olan İlgi	İlgisiz	2	2,00	0,42	4,45	0,01
	Orta Düzeyde	86	2,17	0,54		
	Çok İlgili	95	2,25	0,68		
	Toplam	183	2,21	0,63		
Anne Eğitim Düzeyi	Ok-Yaz Yok	15	2,25	0,53	0,96	0,43
	İlkokul	113	2,18	0,67		
	Ortaokul	32	2,25	0,59		
	Lise	21	2,26	0,52		
	Önlisans	1	2,26	0,0		
	Lisans	1	2,16	0,0		
	Lisansüstü	0	0	0,0		
Toplam	183	2,21	0,63			

Tablo 4'ün Devamı

Baba Eğitim Düzeyi	Ok-Yaz Yok	4	2,19	0,54	0,23	0,96
	İlkokul	85	2,20	0,62		
	Ortaokul	46	2,21	0,63		
	Lise	34	2,24	0,66		
	Önlisans	9	2,20	0,77		
	Lisans	4	2,16	0,67		
	Lisansüstü	1	2,13	0,0		
Toplam	183	2,21	0,63			
Öğrenim Görülen Program	Çocuk Gelişimi	55	2,26	0,54	2,83	0,01
	Dış Ticaret	65	2,24	0,64		
	İşletme	21	2,16	0,67		
	Kimya	13	2,13	0,46		
	Muhasebe	13	2,13	0,64		
	Turizm	20	2,11	0,74		
	Toplam	183	2,20	0,63		

Tablo 4 incelendiğinde; öğrencilerin yaşlarına göre eleştirel düşünme düzey ortalamalarının, %5 anlamlılık düzeyinde, istatistiksel olarak farklılaşmadığı görülmektedir. Buna göre öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyi yaşa göre değişmemektedir. Öğrencilerin mezun olunan lise türüne göre eleştirel düşünme düzey ortalamalarının, %5 anlamlılık düzeyinde, istatistiksel olarak farklılaşmadığı görülmektedir. Buna göre öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyi lise türüne göre değişmemektedir. Öğrencilerin aile gelir düzeyine göre eleştirel düşünme düzey ortalamalarının, %5 anlamlılık düzeyinde, istatistiksel olarak farklılaşmadığı görülmektedir. Buna göre öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyi aile gelir düzeyine göre değişmemektedir. Öğrencilerin yaşamlarının geçtiği yere göre eleştirel düşünme düzey ortalamalarının, %5 anlamlılık düzeyinde, istatistiksel olarak farklılaşmadığı görülmektedir. Buna göre öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyi yaşamın geçtiği yere göre değişmemektedir. Öğrencilerin kişisel gelişim alanına olan ilgilerine göre eleştirel düşünme düzey ortalamalarının, 0,05 anlamlılık düzeyinde farklılaştığı görülmektedir. Farklılığın hangi alt değişkenler arasında olduğunu belirlemek için Scheffe testi yapılmış ve “orta düzey ilgili” öğrenciler ile “ilgili” öğrenciler arasında olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin anne eğitim düzeyine göre eleştirel düşünme düzey ortalamalarının, %5 anlamlılık düzeyinde, istatistiksel olarak farklılaşmadığı görülmektedir. Buna göre öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyi anne eğitim düzeyine göre değişmemektedir. Öğrencilerin baba eğitim düzeyine göre eleştirel düşünme düzey ortalamalarının, %5 anlamlılık düzeyinde, istatistiksel olarak farklılaşmadığı görülmektedir. Buna göre öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyi baba eğitim düzeyine göre değişmemektedir. Öğrencilerin öğrenim görülen programa göre eleştirel düşünme düzey ortalamalarının 0,05 anlamlılık düzeyinde farklılaştığı görülmektedir. Farklılığın hangi alt değişkenler arasında olduğunu belirlemek için Scheffe testi yapılmış ve çocuk gelişimi programı ile kimya, muhasebe ve turizm programları arasında çocuk gelişimi programı lehine anlamlı fark bulunmuş, ayrıca dış ticaret programı ile turizm programı arasında dış ticaret programı lehine anlamlı sonuç tespit edilmiştir.

Sonuçlar ve Tartışma

Bu araştırma sonunda elde edilen sonuçlar maddeler halinde verilmiş ve literatür eşliğinde tartışılmıştır.

1. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin yaşları eleştirel düşünme düzeyleri üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir. Akar (2007), ilköğretim öğrencilerinde eleştirel düşünme becerilerini incelediği çalışmada ve Şen (2009), Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel düşünme tutumlarını çeşitli değişkenler açısından değerlendirdiği çalışmasında eleştirel düşünme becerisine sahip olma durumlarının yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde

farklılık göstermediğini bildirmiştir. Bu sonuçların aksine Kayagil ve Erdoğan (2011), ilköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin, çeşitli değişkenler üzerindeki etkisini incelediği çalışmada, yaş değişkeninin eleştirel düşünme düzeyi üzerinde etkili olduğunu ve yaş arttıkça eleştirel düşünme düzeyinin arttığını belirtmektedir. Bu sonuçlardan hareketle yaş faktörüne bağlı olarak eleştirel düşünmeye yönelik farkındalık yaratma sürecinin olabildiğince erken yaşlarda başlaması gerektiği sonucuna varılabilir. Yaş değişkeni dikkate alındığında öğrencilerin ilk ve orta öğretim seviyesinde iken eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik uygulamaların hazırlanması ve sunulması sağlanabilir.

2. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin cinsiyetleri eleştirel düşünme düzeyleri üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir. Certel vd. (2011), öğretmen adaylarının bazı değişkenler ile eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelediği, Kayagil ve Erdoğan (2011), ilköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin bazı değişkenler üzerindeki etkisini incelediği, Tümkaya (2011), fen bilimleri öğrencilerinin çeşitli değişkenler açısından eleştirel düşünme eğilimleri ve öğrenme stillerini incelediği, Yenice (2011), çeşitli değişkenler açısından okul öncesi öğretmenlerinin eleştirel düşünme düzeyini incelediği, Akar (2007), ilköğretim öğrencilerinde bazı değişkenler açısından eleştirel düşünme becerilerini incelediği, Yücel ve Koçak (2010), öğretmen adaylarının bazı değişkenler açısından eleştirel düşünme düzeylerini incelediği ve Şen (2009)'in yaptığı çalışmada, cinsiyetin eleştirel düşünme becerileri üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde bu sonuçları desteklemeyen çalışmalara da rastlanmaktadır. Örneğin, Beşoluk ve Önder (2010), öğretmen adaylarının öğrenme yaklaşımları, öğrenme stilleri ve eleştirel düşünme eğilimlerini incelediği çalışmada, cinsiyet değişkeninin eleştirel düşünme düzeyi üzerinde kızlar lehine anlamlı olduğunu, Güleç (2010), okulöncesi eğitimi öğretmen adayları ve sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının eleştirel düşünce düzeylerini değerlendirdiği çalışmasında öğretmen adaylarının cinsiyet değişkeni ile eleştirel düşünme düzeyleri arasında anlamlı fark olduğunu ve Çetinkaya (2011), Türkçe öğretmen adaylarının eleştirel düşünmeye ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik yaptığı çalışmada cinsiyet değişkeninin eleştirel düşünme düzeyi üzerinde kızlar lehine anlamlı olduğunu belirtmiştir. Literatürde cinsiyet değişkenine bağlı olarak ortaya çıkan farklı bulguların, çalışmalarda belirlenen örneklem gurubuyla ilgili olduğu düşünülebilir.

3. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin mezun oldukları lise türü, eleştirel düşünme düzeyleri üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir. Şen (2009) ve Çetinkaya (2011), mezun olunan lise türünün eleştirel düşünme düzeyi üzerinde anlamlı düzeyde farklılık göstermediğini bildirmiştir. Yücel ve Koçak (2010) ise öğretmen adaylarının mezun olunan lise türü değişkeni ile eleştirel düşünme beceri düzeyleri arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğunu bulmuştur.

4. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin ailelerinin gelir düzeyi, eleştirel düşünme düzeyleri üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir. Kayagil ve Erdoğan (2011), ve Şen (2009), gelir düzeyi değişkeninin, eleştirel düşünme becerileri üzerine etkili olmadığını bulmuştur.

5. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin yaşamlarının geçtiği yerleşim türü, eleştirel düşünme düzeyleri üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir. Aile gelir düzeyi ve içinde yaşanılan yerleşim biriminin büyüklüğü, genellikle bireyin yaşamında önemli bir yere sahiptir. Aile gelir düzeyi ve yaşanan yer, bireyin beslenme, barınma, eğitim ve diğer ihtiyaçlarının ne derecede ve hangi düzeyde karşılanacağına ilişkin önemli bir role sahiptir. Bu duruma rağmen aile gelir düzeyi ya da yaşamın yoğunluğunun geçtiği yerleşim yerinin büyüklüğü eleştirel düşünme düzeyi üzerinde anlamlı bir fark yaratmıyorsa, eleştirel düşünme düzeyinin yükseltilmesinde başka değişkenlerin daha etken olduğu sonucuna varılabilir. Bu çalışmadaki “kişisel gelişim alanına olan ilgi” değişkeni buna bir örnek olabilir.

6. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin kişisel gelişime yönelik ilgi düzeyleri, eleştirel düşünme düzeyleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu çalışmada öğrencilere “kişisel gelişim alanına olan ilgi düzeyinizi işaretleyiniz” olarak verilen duruma, “oldukça ilgiliyim”, “orta düzeyde ilgiliyim” ve “ilgim yok” cevaplarından uygun buldukları alınmıştır. Bu duruma göre kişisel gelişim alanına olan ilgi ile eleştirel düşünme düzeyi arasında % 5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Buradan hareketle eleştirel düşünmenin artırılması için

öğrencilerin kişisel gelişim alanıyla olabildiğince ilgilenmelerini sağlayacak eğitim programlarına ihtiyaç olduğu söylenebilir. Eğitim programları içinde ders olarak tanımlanmasa bile kişisel gelişim ile ilgili konferans, seminer vb. çalışmalar da bu alana ilişkin ilgiyi artırabilir.

7. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin annelerinin eğitim seviyesi, eleştirel düşünme düzeyleri üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir. Kayagil ve Erdoğan (2011) ve Şen (2009), anne eğitim düzeyinin eleştirel düşünme becerileri üzerine etkili olmadığını bulmuşlardır. Güleç (2010), anne eğitim seviyesi ile eleştirel düşünme düzeyleri arasında anlamlı fark bulmuştur.

8. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin babalarının eğitim seviyesi, eleştirel düşünme düzeyleri üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir. Kayagil ve Erdoğan (2011) ve Şen (2009), baba eğitim düzeyinin eleştirel düşünme becerileri üzerine etkili olmadığını bulmuşlardır. Güleç (2010), baba eğitim seviyesi ile eleştirel düşünme düzeyleri arasında anlamlı fark bulmuştur.

9. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin okumakta oldukları program ile eleştirel düşünme düzeyleri arasında % 5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Yücel ve Koçak (2010) ve Güleç (2010), branş (anabilim dalı) değişkeninin eleştirel düşünme becerileri üzerine anlamlı düzeyde etkili olduğunu belirtmiştir. Buradan hareketle eğitim alınan program ya da branşa ait ders içeriklerinin eleştirel düşünme üzerinde etkili olduğu düşünülebilir.

10. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin sınıf seviyesi, eleştirel düşünme düzeyleri üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir. Şenturan ve Alpar (2008), hemşirelik öğrencilerinde eleştirel düşünme üzerine yaptığı çalışmada sınıf düzeyleri ile eleştirel düşünme düzeyi arasında anlamlı bir fark bulamamıştır. Tümkiye (2011), benzer sonuca ulaşmıştır. Bu bulguların aksine Güleç (2010) ve Çetinkaya (2011), sınıf seviyesi ile eleştirel düşünme düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde etmiştir. Çetinkaya (2011), 1. sınıf öğrencilerinin, 4. sınıf öğrencilerine göre eleştirel düşünmeye ilişkin daha olumlu görüş bildirdiğini tespit etmiştir.

11. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin öğretim şekli, eleştirel düşünme düzeyleri üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir. Şen (2009), eleştirel düşünme becerisine sahip olma durumlarının öğretim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermediğini bildirmiştir. Aksine Güleç (2010), öğrenim şekli ile eleştirel düşünme düzeyleri arasında anlamlı fark bulmuştur.

Gömlüksiz ve Kan (2009)'a göre sorgulamayı bilen bireyler yetiştirmek, öğrencilerin eğitim sürecinde edindikleri konular arasında bağlantı kurmaları ve öğrenmeleri istenen konuları olduğu gibi öğrenmek ve kabul etmek yerine, olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkisini aramaları ile mümkündür. "Küreselleşmenin tektürleştirici etkisiyle" (Özdemir, 2010: 38) mücadele edebilecek özgün, özgür ve yaratıcı bireylere ulaşmak yine eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesiyle mümkün olabilir. Bu nedenle meslek yüksekokulu öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi için müfredatlarının yukarıda tartışılan durumlar ışığında zenginleştirilmesi yararlı olabilir. Ayrıca diğer meslek yüksekokullarında da benzer ve farklı değişkenler dikkate alınarak öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyi üzerindeki etkileri araştırılabilir. Bulguların literatürde yapılacak çalışmalara farklı bir bakış açısı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

AKAR, C. (2007). "İlköğretim Öğrencilerinde Eleştirel Düşünme Becerileri", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

AKBIYIK, C. (2002). "Eleştirel Düşünme Eğilimleri ve Akademik Başarı", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

AKÇA, N. K. ve TAŞÇI, S. (2009). "Hemşirelik Eğitimi ve Eleştirel Düşünme", Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5: 187-195.

- AYBEK, B. (2006). “Konu Ve Beceri Temelli Eleştirel Düşünme Öğretiminin Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilimi Ve Düzeyine Etkisi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- BEŞOLUK, Ş ve ÖNDER, İ. (2010). “Investigation Of Teacher Candidates' Learning Approaches, Learning Styles And Critical Thinking Dispositions”, *Elementary Education Online*, 9: 679–693, (Erişim 05.10.2011).
- CERTEL, Z., ÇATIKKAŞ, F. ve YALÇINKAYA, M. (2011). “Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Duygusal Zeka İle Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi”, *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilim Dergisi*, 13 (1): 74–81.
- ÇETİNKAYA, Z. (2011). “Türkçe Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünmeye İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi”, *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (3): 93-108.
- CÜCELOĞLU, D. (2009). *Yeniden İnsan İnsana*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ENNIS, R. (1996). *Critical Thinking*. New Jersey: Prentice-Hall.
- GÖMLEKSİZ, M. N. ve KAN, A. Ü. (2009). “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Eleştirel Düşünme, Yaratıcı Düşünme Ve Girişimcilik Becerilerini Kazandırmadaki Etkililiğinin Belirlenmesi (Diyarbakır İli Örneği)”, *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi*, 1: 39-49.
- GÜLEÇ, H. Ç. (2010). “Okulöncesi Eğitimi Öğretmen Adayları ve Sınıf Öğretmenliği Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünce Düzeylerinin Değerlendirilmesi”, *Eğitim ve Bilim*, 35(157): 3-14.
- KAPTAN, S. (1995). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri*. Ankara: Rehber Yayınevi.
- KAYAGİL, S ve ERDOĞAN, A. (2011). “Bazı Değişkenlerin İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerilerini Yordama Gücü”, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31: 321-334.
- KEMAHLIOĞLU, K. ve ÖZ, E. (2003). “Sınavsız Geçişin Mesleki ve Teknik Eğitime Etkileri”, *II Ulusal Meslek Yüksekokulları Sempozyumu, Bildiriler CD'si*, 15-17 Ekim, İzmir.
- KEPENEKÇİ, Y. K. (2000). *İnsan Hakları Eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- KÖKDEMİR, D. (2003). “Belirsizlik Durumlarında Karar Verme Ve Problem Çözme”, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Psikoloji Ana Bilim Dalı, Ankara.
- ÖZDEMİR, M. S. (2005). “Üniversite Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 3, (3), s. 297-316.
- ÖZDEMİR, N. (2010). “Mizah, Eleştirel Düşünce ve Bilgelik: Nasreddin Hoca”, *Millî Folklor Dergisi*, 87: 27-40.
- PRESSEISEN, B. Z. (1985). *Thinking skills: Meanings, models, materials*. A. Costa (Ed.), *Developing Minds* (s. 43-48). New York: Prentice-Hall.
- ŞEN, Ü. (2009). “Türkçe Öğretmeni Adaylarının Eleştirel Düşünme Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi”, *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 1(2): 69-89.
- ŞENTURAN, L. ve ALPAR, Ş. E. (2008). “Hemşirelik Öğrencilerinde Eleştirel Düşünme”. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12(1): 22-30.
- TÜMKAYA, S. (2011). “Fen Bilimleri Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri ve Öğrenme Stillерinin İncelenmesi” *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3): 215-234.

YENİCE, N. (2011). "Investigating Pre-Service Teachers' Critical Thinking Disposition in Terms of Different Variables", European Journal of Social Sciences, 20(4): 593-603.

YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (1999). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınevi

YÜCEL, A. S. Ö. ve KOÇAK, C. (2010). "Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Düzeylerinin Belirlenmesi ve Bir Takım Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi", International Online Journal of Educational Sciences, 2 (3): 865-882.

Ek 1. Kişisel Değişkenlere İlişkin Pearson Korelasyon Katsayıları

	Yaş	Cinsiyet	Lise	Gelir	Yaşam	Gelişim	Anne	Baba	Bölüm	Sınıf	Öğretim	Toplam
Yaş	Pearson Correlation 1											
	Sig. (2-tailed)											
Cinsiyet	Pearson Correlation ,147*	1										
	Sig. (2-tailed)	,048										
Lise	Pearson Correlation ,113	-,040	1									
	Sig. (2-tailed)	,127	,587									
Gelir	Pearson Correlation ,005	,035	,065	1								
	Sig. (2-tailed)	,951	,638	,383								
Yaşam	Pearson Correlation ,036	-,100	-,116	,272**	1							
	Sig. (2-tailed)	,629	,180	,118	,000							
Gelişim	Pearson Correlation ,023	-,110	-,083	,098	,130	1						
	Sig. (2-tailed)	,758	,139	,266	,188	,079						
Anne	Pearson Correlation ,086	,046	-,013	,214**	,049	,077	1					
	Sig. (2-tailed)	,248	,536	,861	,004	,306	,302					
Baba	Pearson Correlation ,106	,066	-,046	,365**	,132	,125	,446**	1				
	Sig. (2-tailed)	,153	,376	,536	,000	,075	,091	,000				
Bölüm	Pearson Correlation ,090	,357**	-,102	-,007	-,012	-,046	-,074	,061	1			
	Sig. (2-tailed)	,223	,000	,170	,927	,867	,541	,318	,412			
Sınıf	Pearson Correlation ,161*	,035	-,073	-,055	,135	-,166*	,122	-,003	-,009	1		
	Sig. (2-tailed)	,029	,637	,323	,458	,067	,024	,101	,968	,900		
Öğretim	Pearson Correlation ,060	-,025	,000	,110	,152*	-,053	,136	,056	-,429**	,023	1	
	Sig. (2-tailed)	,420	,740	1,000	,138	,039	,476	,066	,448	,000	,755	
Toplam	Pearson Correlation ,070	-,103	-,009	,031	,000	,211**	,082	,024	-,260**	,084	-,019	1
	Sig. (2-tailed)	,344	,166	,902	,678	,997	,004	,270	,747	,000	,260	,799

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).